

tioni beneficiorum, eodem jure ad Episcopum pertineret collatio beneficii, quo pertinebat collatio ordinis Monachi gratia facienda. At disjunctis collationibus ordinis, & beneficii, statim ac Episcopus ordinavit Monachum, eo ipso Monachus ordinatus idoneus redditur, qui à Prælato suo prævia electione monasterii, aut ab ipso monasterio deputetur in Ecclesia in eo beneficio ministraturus, quod præsertim verum est, postquam Monachi exemptionum privilegia obtinuerunt. Tertio alia sunt regularia beneficia, quæ non solum cohærent Ecclesiis publicis, sed etiam curam animarum exercendam in populum adnexam habent. Si Ecclesiæ Parochiales hujus generis à monasterio separatae sunt, jam diu obtinuit, Monachos ad eas regendas non admitti, ne à monasterio ipsi recedant, sed reservato Monachis jure præsentandi Clericum non regularem, institutio ad Episcopum pertinet, can. 6. caus. 16. quæst. 2.,

cap. 1. 3. & 4. de Cappell. Monach. At si cura animarum adhæreat Ecclesiæ monasterii, & cura ipsa per monasterium exercentur, sive habitu, sive etiam actu, obtinuit, ut, quoties habitu tantum monasterium curam habeat animarum, & perpetuus Vicarius ibidem sit constituendus, nominatio Vicarii ad monasterium pertineat; adprobatio autem, & institutio nominati Episcopo reservetur; at quoties etiam actu monasterium curam exercent animarum, obtinuit, ut monasterium pro arbitrio seligat unum ex Monachis, quem etiam pro arbitrio ab officio avocet, dummodò utroque in casu conscius reddatur Episcopus, & Monachus electus ab Episcopo adprobetur; siquidem in iis, quæ Parochialem animarum curam spectant, magna semper Episcoporum ratio habenda est, cap. 31. de præbend., cap. 3. §. In Ecclesiis de privileg., cap. un. de Cappell. Monach. in 6., Concilio Tridentino sess. 21. de Ref. cap. 8.

OBSERVATIO III.

De Beneficiis Commendatis.

Singularis illa beneficiorum partitio, juxta quam alia dicuntur in titulum, alia in commendam concedi, occasionem mihi in præsentia præbet plura utilia observandi de beneficiis commendatis. Et quidem in hac re multa jamdiu à scriptoribus nostris tradita sunt, quorum alii adversus commendarum usum acri æquè ac fuso stylo plurima tradiderunt, alii commendis, ac Commendatariis facile indulserunt, utrique sanè rem periculi plenam prosequentes, de qua cum diu tractassent Concilii Tridentini Antistites, non aliud ediderunt decretum, quam quod sobrietas & prudentia suggessit his verbis conceptum in cap. 21. sess. 25. de regular. Cum pleraque monasteria, etiam Abbatia, Prioratus, & Præpositura, ex mala eorum, quibus commissa fuerint, administratione non levia passa fuerint tam in spiritualibus,

quam in temporalibus detrimenta, cupit S. Synodus, ea ad congruam monastica vitæ disciplinam omnino revocare. Verum adeo dura, difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi: ut tamen nihil præmittat, unde prædictis salubriter aliquando provideri possit, primum quidem confidit, Sanctis inum Romanum Pontificem pro sua pietate, & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre posse viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ suos conventus habent, regulares persona, ejusdem ordinis expressè professa, & quæ gregi præire, & præesse possint, præficiantur. Quæ verò in posterum vacabunt, non nisi regularibus spectata virtutis, & sanctitatis conferantur. Quoad ea verò monasteria, quæ capita sunt, ac Prælatos ordinum, sive Abbatia, sive Prioratus, filia illorum capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in præ-

Præsenti ea in commendam obtinent, nisi sit eis de regulari successore provisum, infra sex menses Religionem illorum ordinum propriam solemniter profiteri, aut iis cedere, alias commenda prædicta ipso jure vacare censeantur. Ne autem in prædictis omnibus, & singulis fraus aliqua adhiberi possit, mandat sancta Synodus, ut in provisionibus dictorum monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimat; aliterque facta provisio subreptitia esse censeatur, nullaque subsequenti possessione, etiam trienniali, adjuvetur. Hæc quidem dispositio, uti videtur, ad solas monasteriorum commendas pertinet; etenim de commendis Ecclesiarum jam pridem Tridentinum Concilium nonnulla salubria constituerat; nihilominus tamen cum inde liqueat, qualis recentioribus sæculis invaluerit commendarum usus, tum etiam inde colligitur, quæ prudentia opus est, ut universa, quæ ad commendas pertinent, discutiantur, atque explicentur. Dabo ego operam, ut quæ pauca traditurus sum, & ordinatè, & sobriè dicta videantur, semper autem juxta mentem Ecclesiæ, & sanctorum Canonum, imò & juxta generalia juris publici principia, quibus omnibus si quisque adhæreat, omne errandi periculum evitabit.

Si de commendarum indole, ac natura sermo habeatur, dixero, commendas nihil aliud esse, quam deposita rerum ecclesiasticarum, vel monasticarum, ubi istæ aut ordinariis administris destituuntur, aut publicè interest, non ab ordinariis administris dirigi, ac curari. Id insinuat vel ipsum commendæ vocabulum, cum commendare nihil aliud sit, quam deponere, l. 24. ff. depositi, eamque ob rem sacri Canones cum de officio Episcoporum verba fecerunt, declaraverunt Episcopis commendata esse bona Ecclesiarum, ut in can. 52. caus. 12. quæst. 2., ut indicaretur, deponi apud Episcopum universa, ut in causas pias tribuerentur. Id ipsum suadet generalis causa, & finis commendarum; neque enim scimus, initio aut alia de causa, aut alium ad finem institutas esse com-

mendas, quam aut quia de dirutis Ecclesiis, vel monasteriis ageretur, aut quia administratores ordinarii non ritè suo munere fungerentur; & quòd sperabatur de commendatariis futurum, ut ipsi dirutas Ecclesias, vel monasteria restaurarent, vel utilius juxta mentem fundatorum res commendatas administrarent. Multa hinc deducuntur consecutaria. Primum est, vacare ea beneficia, quæ commendantur; siquidem nemo est tempore commendationis, qui titulum beneficii, possideat, quod tamen ita intelligitur, ut locum habeat, cum non certantùm prædia, aut certi redditus beneficii, sed ipsum beneficium commendetur. Quamobrem ex omnes regulæ, quæ de vacantibus beneficiis traduntur, ferè locum habent in beneficiis commendatis. Ex hoc principio profluit, ut, quemadmodum vacante beneficio non potest induci legitima præscriptio, argumento capituli 1. ne Sede vacante, ita nec præscriptio ordinaria locum habeat adversus jura beneficii commendati. Secundum est, Commendatarium non solum nullum habere commendati beneficii dominium, quod ne beneficiario quidem conceditur, sed nec habere ullam propriè dictam beneficii possessionem; quamquam enim in possessione rerum beneficiarum sit, non est tamen earundem possessor, ut utar phrasi Jureconsulti in l. 15. §. 2. ff. qui satisfacere cogantur; nimirum habet ipse meram bonorum beneficiariorum detentionem, custodiam, atque administrationem. Tertium est, non repugnare naturæ, atque indoli commendarum, ipsas etiam laicis concedi; quamquam enim laici inidonei sint ad clericalia, sive hierarchica officia gerenda, non tamen inidonei sunt ad exercendas bonorum Ecclesiæ temporalium curas, atque administrationes, intra quarum limites commendarum ratio continetur. Fateor quidem, recentioribus sæculis receptum fuisse, ut Ecclesiæ, & Monasteria, Clericis tantum, vel Religiosis viris commendarentur; at id potius ex

constitutionibus ecclesiasticis inductum est ad evitandos, qui irrepserant, graves abusus, quam postulaverit natura ipsa, atque indoles commendarum. Quartum est, Commendatarios, ne in minima quidem parte, ne præmii quidem, aut laboris prætextu, posse jure ordinario fructus facere suos; id enim postulat natura depositi, & custodia, quæ commendis inest. Atque his accedit originaria disciplina induendarum commendarum, juxta quam Ecclesiæ, vel Monasteria commendata dignoscuntur viris & nobilibus, & divitibus, de quibus nulla omnino subesset suspicio, qua crederetur, aut prætextu laboris aliquid præmii, aut prætextu inopiæ aliquid alimentorum causa erogandum, ab illis vindicatum iri. Qua in re percipienda, multum interest conferre veteres Commendatarios cum beneficiariis. Beneficiariorum eligendorum causa, etiam si de Episcopatibus ageretur, nulla habebatur ratio aut nobilitatis, aut familiarium facultatum; propterea quod quicumque beneficiarius esset, de rebus beneficiariis jure poterat sibi, suisque necessitatibus consulere. Secus contigit in commendis, in quibus Commendatarii ratio habebatur, ut primum nobilitate præclarus esset, quo validius bona vacantia tueretur; ut deinde opibus abundaret, quotius quidquid ex bonis Ecclesiæ redigeretur, totum in Ecclesiæ ejusdem utilitatem converteretur; quod clarius ex his intelligetur, quæ modo inferius dicenda erunt.

Fuit hæc primigenia commendarum natura: at enim successione temporum plures emergerunt commendarum species, ex quibus, etsi quædam eandem indolem retinuerunt, quædam tamen ab eadem indole aut niuntum, aut aliquantum recesserunt. Hinc aliæ dictæ fuerunt commendæ propriæ, aliæ improprie. Propriæ sunt, quoties alicui bona monasterii, vel Ecclesiæ certis in casibus commendantur, adeo ut in istis agnoscatur, bona primum fuisse libera pœnès Ecclesiæ, vel monasterium, sive fuisse in li-

bera administratione Prælatorum aut ecclesiasticorum, aut regularium; & nonnisi successione temporis transiisse in alicujus custodiam, sive commendam. Improprie sunt, quoties quisquam, exemplo propriarum commendarum, sui gratia, aut etiam suorum, sive heredum, sive filiorum, sive cujusque alterius de familia, aut agnatione certam commendam erexit, nimirum certa bona commendæ titulo possidenda, translato dominio in monasterium, vel ordinem religiosum. Id obtinere cœpit, postquam nonnullis ordinibus militaribus commendari cœperunt bona Ecclesiarum, vel monasteriorum, non quidem ut Ecclesiis, aut monasteriis bonorum dominis occurreretur, sed ut militares ordines certis subsidiis juvantur; unde passim Equites militari ordini adscripti commendæ titulo bona earundem Ecclesiarum, vel monasteriorum possidebant. Hoc exemplo nonnulli, quo facilius, aut commodius militari ordini adscriberentur, certa bona patrimonialia in religiosum eundem militarem ordinem transtulerunt, ea conditione, ut possessionem eorundem bonorum non amitterent, vocatis insuper ad simile jus certis personarum gradibus, sub nomine commendæ. Commendæ hujus generis quandam similitudinem habent cum feudis oblatiis; quandam etiam similitudinem cum patrimonii clericalibus, quæ à Clericis constituuntur, gratia sacræ ordinationis, ubi ipsi beneficiario ordinationis titulo destituuntur; hoc tantum inter patrimonialia clericalia, & commendas hujus generis intercedente discrimine, quod patrimonialia Clericorum, mortuo Clerico, ad pristinam naturam revertantur; sed commendæ utpotè non tam religiosis militibus, quam militiæ ipsi adsignatæ, perpetuo in militiæ proprietate consistant, & pœnès eandem militiam maneant, mortuo etiam institutore, & extincta linea vocatorum. Improprias autem appello commendas hujus generis, propterea quod, saltem quousque à fundatoribus, necnon à vocatis à fundatore tenentur, non intra-

me-

meri depositi rerum alienarum fines continentur, imò in ipsis non solum usus, sed etiam ususfructus institutori Commendatario, & personis ab institutore vocatis reservatur; qua in re similitudo quædam inest inter has commendas, & beneficia Ecclesiastica laicæ foundationis cum reservatione juris patronatus, sive activi, ut vocant, sive passivi. Commendæ propriæ iterum sunt in duplici genere; vel enim temporales sunt, vel perpetuæ. Temporales sunt, quæ omnino ad certum tempus fiunt, & omnino gratia Ecclesiarum, aut domuum religiosarum. Quid enim, si Cathedralis, vel Parochialis Ecclesia, vel aliud quodcumque beneficium vacet? Necessario commendanda alicui sunt bona vacantis Ecclesiæ, aut beneficii, donec successor in Ecclesia, & beneficio designetur. Quid, si belli, vel cladis occasione, vel Clerici ab Ecclesia, vel Monachi à monasterio abscedant, vel alius non absimilis casus emergat, quo Ecclesia, vel monasterium destituatur ordinariis administris? Etiam in his adjunctis bona Ecclesiæ, vel monasterii commendantur, donec causa perdurat; & commendæ cessat, sublata causa. Perpetuæ commendæ iterum sunt duplicis generis, vel enim dicuntur perpetuæ, quia alicui in perpetuum, id est donec vivat, conceduntur; tum vero non gratia Ecclesiæ, sed gratia Commendatarii fiunt: nimirum contingit aliquando, ut præmio donandus sit quidam de Ecclesia optimè meritis; atque tunc expedire aliquando visum est, ut bona Ecclesiæ, vel monasterii eidem concedantur titulo commendæ, cujus concessionis is effectus est, ut Commendatarius bonis Ecclesiæ utatur, ac si verum beneficii titulum obtineret. Hac in specie verius diceretur, quendam commendari Ecclesiæ, vel monasterio, quam vel Ecclesiam, vel monasterium alicui commendari; neque dubitarem dicere, beneficia ita commendata adhuc tanquam vacantia habenda esse, cum nullus titulus verè in Commendatarium transferatur. Vel di-

cuntur commendæ perpetuæ, quia non expedit amplius exerceri titulum, & bona Ecclesiæ, vel beneficii sub titulo commendæ perpetuo conceduntur pluribus invicem sibi succedentibus, ac si Commendatarii pro beneficiariis habeantur; tum verò adhuc dicitur proprie vacare beneficii titulus, & remanere pœnès Ecclesiam quasi sopitus, nisi tamen quandam vacationis speciem in eo esse fingamus, quod, mortuo Commendatario, alius quisquam commendam veluti vacantem petere possit, atque impetrare. Videatur Faber in cod. de sacrosanctis Ecclesiis de fin. ro.

Finis commendarum diversus est, prout diversæ sunt commendarum earundem species, ac qualitates. Si de improprie commendis loquamur, his nimirum, quæ à privatis erectæ sunt causa religionis militaris profitendæ retento à fundatoribus jure patronatus, istæ duplicem habent finem, in primis ut Religio ipsa, sive Ordo militaris amplificetur, deinde ut qui sibi jus patronatus, unde commendæ emolumenta retinentur, reservavit, Ordini militari facile adscribatur; atque ad istas commendas minimè referuntur, quæ generaliter sacris canonibus de commendis Ecclesiarum, ac beneficiorum statuta sunt; cum potius instar fideicommissorum censeantur, quousque saltem à fundatore, & fundatoris successoribus retinentur. Cum verò nulli supersint à fundatore vocati, remanent illæ veluti quædam beneficiorum imagines, & recensentur inter bona militiæ propria, quæ ex Magni Magistri collatione, ac dispositione pendent. Alius est finis commendarum propriarum, & quidem dissimilis, prout modo temporalis, modo perpetuæ commendæ est. In commendæ temporali versatur utilitas una Ecclesiæ, vel monasterii, veluti cum bona Ecclesiæ vacantis alicui commendantur, ut custodiantur, & successoribus reserventur, aut cum Ecclesiæ diruta redditus alicui commendantur, ut Ecclesia restituantur &c. Qua in specie non reperitur, Com-

Commendatario nonnihil in præmium laboris, aut in vitæ subsidium concedi arbitrio illius, qui bona eadem commendavit, considerata qualitate reddituum, & operarum. In commenda perpetua, quæ fit gratia personæ alicujus optimè de Ecclesia meritæ, cum eadem persona interitura, finis est, ut præmium Commendatario concedatur. Qua in re & potestas concedentis, & Ecclesiæ, vel monasterii qualitas, & merita ipsa Commendatarii consideranda sunt, ut omnia ritè, rectèque, & sine fraude facta fuisse percipiantur; tum verò quoties nihil horum omnium desit, & quærat de juribus Commendatarii, ex formula concessionis, sive indulti omnia dirimentur. In commenda perpetua ita constituta, ut de successore in successorem, quasi instar beneficii, & sub perpetuo commendæ titulo transferatur, finis alius honestus agnoscere non potest, quam majoris publici boni contemplatio; propterea quod non interesse videatur, aut certam Ecclesiam cum adnexis beneficiis restaurari, aut renovari monasterium semel dirutum, aut seu Ecclesiam, seu monasterium multis redditibus abundare; sed satius ducatur vel integros redditus, vel certam reddituum partem sub commendæ titulo alicui concedi in alios usus, ex quibus major utilitas in rem publicam, & in Ecclesiam emergat. Hic sanè agi videtur de jure publico, seu de potestate extra ordinem exercenda, de commutandis voluntatibus fundatorum, de re uni concessa in alterum transferenda, de auferendis juribus semel quæsitis; de quibus omnibus meum non esse videtur disputationem movere. Paucis tamen dicam, non dubitare me de auctoritate publica, quæ supremis & Reipublicæ, & Ecclesiæ administratoribus competit in hac parte; dummodò præ oculis semper habeantur & solemnitates, & causæ, serventurque fines abs jure publico positi in his, ac similibus speciebus. Imò non desinam commemorare, quid in hac parte moribus aliquando inductum fuerit, quid itidem le-

gibus constitutum; qua in Cathedralibus Ecclesiis, qua in beneficiis minoribus, qua denique in monasteriis; siquidem ex iis, quæ in facto consistunt, quid juris inde emergat, prudens quisque commodè poterit intelligere.

Triplex aliquando fuit in Cathedralibus Ecclesiis commendæ genus, unum profectò altero antiquius. Vetustissimum est, & prope necessarium, quod obtinebat, dum Cathedralis Ecclesia vacaret, vel ubi Clerici Cathedrali addicti non satis opportunè potestatem Episcopalem exercuissent, vel generaliter in iis Provinciis, in quibus ex consuetudine unus ex comprovincialibus, ut plurimum proximus, Episcopus ad administrandam vacantem Ecclesiam ex mandato Archiepiscopi, aut Concilii Provincialis accedebat. Is vocabatur interventor, vel intercessor, vel visitor, quem admodum liquet ex can. 16. 17. & 19. dist. 61., can. 22. caus. 7. quæst. 1., imò etiam liquet ex historia Schismatis in Romana Ecclesia suborti inter duos electos Symmachum, & Laurentium, quo tempore curante Theodorico Rege datus est Romanæ Ecclesiæ visitor Petrus Episcopus Altinensis. Nemo inde non colligit, commendas hujus generis directas fuisse tantummodò in utilitatem vacantis Ecclesiæ, & certo tempore circumscriptas; eamque ob rem electo Episcopo Successore evanuisse. Non tamen diutius constitit hæc disciplina, propterea quod nonnulli ex intercessoribus, seu interventoribus, seu visitoribus facultate sibi concessa abuterentur, nimirum aut plus, quam par esset, redditus vacantis Ecclesiæ in suos usus converterent, aut negligentes essent in curanda novi Episcopi electione, argumento dicti canonis 22. caus. 7. quæst. 1., imò & aliquando contingeret, ut finitimus Episcopus visitor constitutus operam omnem impenderet, quo unionem vacantis, Ecclesiæ cum Ecclesia sua impetraret, argumento canonis 48. caus. 16. quæst. 1. Abiit ergo in generalem disciplinam, ut

va-

vacante Cathedrali Ecclesia Capitulum ejusdem Ecclesiæ veluti commendata reciperet, ac custodiret jura Episcopalia; & si fortè certa adjuncta suadeant, aliquem visitatorem excluso Capitulo præfici, id non ab alio fiat, quam à Pontifice Maximo, nisi constituendus esset ob Capituli negligentiam, quo casu id Metropolitano non denegatur, cap. 4. de suppl. neglig. Prælat. in 6. Porro in hac temporalis commendæ specie, qui administrat, omnia reservare debet Successori, nihil vindicare sibi, nisi fortè Superioris auctoritate, aut legitima consuetudine, quidquam eidem veluti ad quandam incommodi compensationem indulgeatur, dicto can. 22. caus. 7. quæst. 1., Concilio Tridentino sess. 24. de Ref. cap. 16. Aliud commendarum genus media Ecclesiæ ætate inolevit, quo nimirum tempore, ubi Sedes Episcopalis vacaret, nonnullorum invasione bona, & jura Episcopalia diripiebantur. Ut his incommodis obviam iretur, cœperunt viri potentes, præsertim fundatores, aut fundatorum successores, patrocinio suo bona vacantia tueri, ac vel custodire ipsi, vel aliis custodienda mandare. Hinc qui eadem bona custodiebant, dicebantur *guardiam*, seu *custodiam* habere, cap. 23. de jurepatron. cap. 13. de elect. in 6., reverà autem Commendatarii dici poterant, quorum officium continebatur intra fines administrationis rerum ecclesiasticarum temporalium, quousque successor vacanti Ecclesiæ daretur, adjecto onere, ut fructus omnes, atque obventiones successor eidem concederentur. Isthæc disciplina opportuna esse poterat in conspectu certarum personarum, quales sunt Religiosi Principes, apud quos numero plures adhuc hodie custoditur; verum ob novos quorundam conatus, modum accepit à Lugdunensi Concilio sub Gregorio X. celebrato, uti liquet ex cap. 13. de elect. in 6. Tertium commendæ genus antiquissimum etiam est, & diu in Ecclesia perduravit, constitutum in ea specie, qua Epis-

copus aut ejectus esset injuria temporum ab Ecclesia sua, aut simili temporum injuria impediretur, ne ad Ecclesiam suam accederet. His in adjunctis ejecto, vel impedito Episcopo permittebatur, ut ad aliam vacantem Ecclesiam Cathedralē transveheretur, retento prioris Ecclesiæ titulo, quasi posteriorem Ecclesiam commendationis nomine regeret, quemadmodum in specie canonis 5. & 6. caus. 21. quæst. 1., tum verò ego potius crederem, verius Episcopum Ecclesiæ, quam Ecclesiam Episcopo fuisse commendatam; hic enim modus erat, quo Episcopo necessitate presso occurreretur, sive ut ex nova Ecclesia alimenta perciperet, sive ut in nova Ecclesia dignitatem Episcopalem exerceret, tamdiu ea commendatione duratura, quamdiu non potuisset Episcopus ad titularem Ecclesiam migrare. Quicumque hac ratione in certis Ecclesiis interea ministrabant, dicebantur in eadem Ecclesia *incardinari*, sive illius Ecclesiæ *Cardinales* administrari, can. 4. & 5. dist. 71. Romani Correctores ad hunc canonem 5. adnotaverunt, verbum *Cardinare* eandem habere significationem cum verbo *transferre*; sed id viris recentioribus eruditissimis minimè placuit, adnotantibus, in translatione pœnitè dissolvi vinculum, quod Clericus cum priore Ecclesia contraxisset; secus verò, ubi Clericus tantum esset certæ Ecclesiæ *incardinatus*, nam iste adhuc adstringitur prioris Ecclesiæ ministerio, cui præsto esse debeat, statim ac liberè valet ad priorem Ecclesiam remeare. Et quidem hæc commendarum, sive *incardinationum* species maximè in usu fuit sæculo Ecclesiæ decimotertio, postquam Græci Urbem Constantinopolitanam cum universis propemodum orientalibus Provinciis à Latinorum imperio eripuerunt. Consueverant Latini initio illius sæculi designare Latinos Episcopos in illis Urbibus; sed excussa potestate Latinorum Græci Latinos Episcopos exulare jusserunt, unde multi esse cœperunt, uti adhuc hodie designari solent, Episcopi titulares. Ejecti

ti

